

Faktablad för att bedöma indikator till miljökvalitetsnorm enligt 19 § havsmiljöförordningen

B.2.2 Antal och volymer av upptäckta olagliga eller olycksrelaterade utsläpp av olja och oljeliknande produkter

Havsmiljödirektivet syftar till nå god miljöstatus i EU:s havsområden, det vill säga att biologisk mångfald bevaras och ekosystemen hålls friska och fria från föroreningar, samtidigt som ett hållbart nyttjande möjliggörs genom att en ekosystembaserad metod för förvaltning av mänskliga aktiviteter tillämpas.

En del av den nationella förvaltningen består av att enligt 19 § havsmiljöförordningen fastställa miljökvalitetsnormer med indikatorer som ska innebära att god miljöstatus kan nås. Indikatorerna, med sina målvärden, används för att bedöma om miljökvalitetsnormerna följs. Denna bedömning är i sin tur ett underlag i framtagandet av åtgärdsprogram, men är även ett verktyg för att avgöra om tillståndet i miljön närmar sig god miljöstatus.

Som underlag för bedömningen, och som ett komplement till beskrivningen av indikatorerna i föreskrifterna, publicerar Havs- och vattenmyndigheten faktablad som mera i detalj beskriver indikatorn vad gäller metoder och bedömning. Det kan finnas mer än en indikator till varje miljökvalitetsnorm. Miljökvalitetsnormerna och indikatorerna ingår i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, vilka uppdateras minst vart sjätte år.

Inledning

Utsläpp av olja och oljeliknande produkter i den marina miljön kan medföra skador på växter, djur och deras livsmiljöer med effekter på både kort och lång sikt. Större utsläpp kan orsaka akuttoxiska, dödliga effekter i både stora och små organismer. Olja kan fastna i sjöfåglars fjäderdräkt, vilket medför att värmeförmågan försämras och fåglarna fryser ihjäl eller att de förlorar flyg- och flytförmåga. Även mindre, men kontinuerliga utsläpp kan medföra skadliga effekter på marina organismer, till exempel nedsatt reproduktion eller tillväxt. Räddningsinsatser och sanering i samband med oljeutsläpp är dyrt och turismen i drabbade kustområden kan påverkas negativt under lång tid efter ett oljespill, med konsekvenser för den lokala ekonomin.

I indikatorn B.2.2 bedöms trender för antal och volymer av upptäckta olagliga eller olycksrelaterade utsläpp av olja och oljeliknande produkter. Detta ger information om förekomst och omfattning av oljeutsläpp i den marina miljön, och om denna belastning ökar eller minskar. Detta ger i sin tur information om effektiviteten av nuvarande åtgärder samt eventuella behov av ytterligare åtgärder.

Bedömningen av indikatorn baseras på en sammanställning av statistik om antal och volymer av upptäckta utsläpp av olja från sjöfart från svenska Kustbevakningen och HELCOM. Statistiken redovisas i sin helhet i Havsmiljöinstitutets rapport nr 2019:4¹, samt i bilagan till detta faktablad. Havsmiljöinstitutets rapport innehåller en utförligare redovisning och analys av övervakningen och den statistik som finns tillgänglig angående oljeutsläpp från sjöfart, utöver enbart antal och volymer av upptäckta spill.

Miljökvalitetsnorm

Indikatorn B.2.2 *Antal och volymer av upptäckta olagliga eller olycksrelaterade utsläpp av olja och oljeliknande produkter*, tillsammans med indikatorerna B.2.1 och B.2.3 (se separata faktablad för dessa indikatorer), ligger till grund för bedömning av miljökvalitetsnorm B.2², enligt HVMFS 2012:18.

Metod

Övervakningen ska ske enligt Havs- och vattenmyndighetens övervakning *Utsläpp av olja och andra skadliga ämnen till havs*. För att upptäcka och undersöka vattenförorening från sjöfart utför Kustbevakningen miljöövervakning med hjälp av satellit, fartyg och flygplan. Övervakningen inkluderar både tekniska hjälpmedel som radar och optisk bedömning av vattenföroreningens volym. Övervakningen är samordnad med andra länder runt Nordsjön (enligt Bonnavalet) och Östersjön (enligt Helcom) och är när det gäller mätningar och metoder standardiserad. Upptäckta spill med volymuppskattning rapporteras årligen och årsmedelvärdet av utsläppen beräknas.

Förekomsten av signifikanta tidstrender under perioden 2012 – 2018 för antal och volymer av upptäckta utsläpp har undersökts med enkel linjär regression. Bedömningen baseras på den samlade statistiken för hela Sveriges ansvarszon, respektive hela HELCOM-området. Bedömningen kan bara antas vara representativ för varje enskild havsbassäng i den mening att den samlade statistiken speglar den övergripande utvecklingen i trafikintensitet och fartygens benägenhet att förorengas längs de farleder som övervakats under bedömningsperioden.

---

1 Larsson, K., 2019. Oljeutsläpp från fartyg i Sveriges närområde: vad visar statistiken? Länktill nedladdning.

2 Miljökvalitetsnorm B.2: Farliga ämnen i havsmiljön som tillförs genom mänsklig verksamhet får inte orsaka negativa effekter på biologisk mångfald och ekosystem.

Målvärde för indikatorn

Indikatorns målvärde är nedåtgående trender i antal och volymer av upptäckta olagliga eller olycksrelaterade utsläpp.

Bedömningsområde

Samtliga havsbassänger enligt bilaga 1 Karta 2 i HVMFS 2012:18 utgör bedömningsområden.

Bedömning

Statistiken som använts för bedömningen redovisas i Tabell 1. Bedömningen är att indikatorn klarar målvärdet för antal utsläpp, men inte för volymer av utsläpp. Över perioden 2012-2018 kan en statistiskt signifikant ($p < 0.05$) nedgång i antal bekräftade oljeutsläpp påvisas i Kustbevakningens statistik. År 2018 noterade Kustbevakningen 103 bekräftade oljeutsläpp. Motsvarande resultat återfinns också i Helcoms samlade statistik, både med avseende på antal upptäckta utsläpp och antal upptäckta utsläpp per flygtimme³ (statistiskt signifikant nedgång över perioden 2012-2017). Däremot kan inga signifikanta trender påvisas för uppskattad volym spilld olja. Årsmedelvärde över perioden är 14 m³ i Kustbevakningens statistik och 18 m³ i Helcoms.

Tabell 1. Antal upptäckta utsläpp och volymer (m³) per år under perioden 2012 – 2018, från Kustbevakningen (KBV).

År	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antal	254	207	258	173	184	120	103
Volym	32	14	18	5	4	33	9

I Havsmiljöinstitutets rapport 2019:4 nämns flera källor till osäkerhet i övervakningen, såsom fördelning av flygövervakningstid i tid och rum, att det föreligger viss skillnad i rapportering av oljeutsläpp inom HELCOM-området, samt att uppskattning av mörkertal saknas. Flygövervakningen är i första hand en riskbaserad och kontrollerande övervakning som utförs huvudsakligen längs de farleder som är mest trafikerade. Därför har övervakningen begränsad representativitet vad gäller den faktiska miljöpåverkan från oljeutsläppen. Till exempel har oljeskadade fåglar rapporterats vid inventeringar i känsliga och skyddade områden, vilket tyder på att de faktiska utsläppen och dess konsekvenser är större än vad som täcks in med befintlig övervakning. Sammantaget gör detta att resultaten bör hanteras med viss försiktighet, samt att det finns utvecklingsmöjlighet både med avseende på indikatorn och kopplat till relaterad övervakning.

Policyrelevans

Havsmiljödirektivet: deskriptor och miljö kvalitetsnorm	Vattendirektivet: Miljö kvalitetsnorm och kvalitetsfaktor	Nationella miljömål	Regionalt (Helcom, Oskar) och/eller annan policyrelevans
Deskriptor 8. Farliga ämnen Miljö kvalitetsnorm B.2. Farliga ämnen i havsmiljön som tillförs genom mänsklig verksamhet får inte orsaka negativa effekter på biologisk mångfald och ekosystem.	Koppling finns till ämnen som ingår i kemiskt vattenstatus.	Giftfri miljö, Hav i balans samt levande kust och skärgård	HELCOM core indicator (Operational oil spills from ships)

³ Denna normalisering mot flygtimmar minskar risken för att resultaten ska påverkas av övervakningens variationer från år till år.

Koppling till havsmiljödirektivets Bilaga III tabell 2a om mänskliga belastningar på den marina miljön

Tema	Belastningar
Ämnen, avfall och energi	Tillförsel av andra ämnen (t.ex. syntetiska ämnen, icke syntetiska ämnen, radionuklider) - diffusa källor, punktkällor, atmosfärisk deposition, akuta händelser

Ingående parametrar, övervakning och datavärd

Parameter	Övervakningsprogram enligt havsmiljöförordningen	Datavärd samt databas med hyperlänk	Hyperlänk till rådata-snapshot
Antal utsläpp och volym spilld olja och oljeliknande produkt	Utsläpp av olja och andra skadliga ämnen till havs https://www.havochvatten.se/hav/samordning-fakta/miljoovervakning/marin-miljoovervakning/oljeutslapp.html	Information om antalet oljeutsläpp redovisat i Kustbevakningens årsrapporter.	http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1367924&dswid=256